

Sociālā drošība pēc Brexit: koordinēšanas protokols ar Apvienoto Karalisti 1/8/21

PwC nodokļu nodaļas vecākā konsultante
Madara Hmeļevska

PwC nodokļu nodaļas direktore un
personāla un organizāciju pārveides
pakalpojumu vadītāja Baltijā
Irēna Arbidāne

2020. gada 31. janvāra pusnaktī Apvienotā Karaliste ("AK") izstājās no ES. Izstāšanās līgums paredzēja, ka tiem ES dalībvalstu valstspiederīgajiem, kas uzturējušies AK līdz izstāšanās pārejas perioda beigām, tiks saglabātas ar ES pilsoņa statusu saistītās sociālās tiesības, t.i., iespējas pieteikties dažādu pabalstu, pensiju un citu sociālo labumu saņemšanai AK, līdzīgi kā dzīvojot citās ES valstīs. 2020. gada 30. decembrī tika parakstīts Tirdzniecības un sadarbības līgums, kuru ar šā gada 1. janvāri piemēro provizoriski, jo tas vēl nav ratificēts ES līmenī. Līgumā ir ietverts atsevišķs protokols par sociālās drošības koordinēšanu. Šajā rakstā – par galvenajām izmaiņām sociālās drošības jomā, kuras jāņem vērā darba devējiem pēc *Brexit* un kuras ietekmē arī jaunā līguma noteikumi.

Pakļautība sociālā nodrošinājuma sistēmai

Protokols balstās uz ES regulas Nr. 883/2004 pamatprincipiem, saskaņā ar kuriem persona ir pakļauta sociālā nodrošinājuma sistēmai tikai vienā valstī, t.i., tur, kur faktiski nodarbināta.

Personas, kas veic darbu divās vai vairāk valstīs un būtisku darbības daļu (vismaz 25%) veic savā dzīvesvietas valstī, ir pakļautas dzīvesvietas valsts sociālā nodrošinājuma sistēmai. Ja "būtiskas darbības daļas" kritērijs neizpildās, tad sociālais nodrošinājums jāpiemēro valstī, kurā reģistrēts darba devējs.

Nosūtījumi un A1 sertifikāts

Protokols nosaka, ka A1 sertifikātu pagarinājumus var piešķirt uz ES regulas pamata tāpat kā iepriekš personām, kas izmantojušas pārvietošanās brīvību pirms 2020. gada 31. decembra, ja tās turpina darba tiesiskās attiecības bez nosūtījuma pārtraukumiem, pieprasot sertifikātu līdz diviem gadiem.

Attiecīgi pēc pārejas perioda beigām persona, ko Latvijas darba devējs uz laiku nosūtījis strādāt AK grupas uzņēmumā, arī turpmāk varētu būt pakļauta Latvijas sociālā nodrošinājuma likumvidei, ja nosūtījums nepārsniedz 24 mēnešus un persona neaizstāj citu kolēģi – darba ņēmēju. Pašlaik nav norādījumu, vai un kā šo divu gadu periodu nepieciešamības gadījumā var pagarināt līdzīgi ES regulā noteiktajam.

Taču protokols ļauj dalībvalstīm izvēlēties šo regulējumu piemērot vai nepiemērot nosūtījumu gadījumā, tātad katrai dalībvalstij ir individuāli jāpiekrīt šī regulējuma piemērošanai. Ja tas netiek izdarīts līdz šā gada 1. februārim, iemaksas būs jāveic saskaņā ar vispārīgo principu, t.i., nosūtījuma valstī, kur faktiski tiek veikts darbs.

Saskaņā ar publiski pieejamo informāciju šos noteikumus ir izvēlējušās piemērot visas 27 dalībvalstis. No Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras pārstāvjiem saņemām apstiprinājumu, ka arī Latvija atļaus piemērot šos noteikumus nosūtījuma gadījumā uz un no AK. Tas ļaus turpināt līdzšinējo praksi – veikt valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas mītnes valstī, iegūstot A1 sertifikātu. Vienlaikus jāņem vērā, ka,

nosūtot darbiniekus uz AK pēc pārejas perioda beigām, tiem būs jāiegūst vīza un jāveic citas ar ieceļošanu saistītas darbības.

Gada ienākumu deklarāciju iesniegšana

AK saņemtā alga joprojām tiek uzskatīta par neapliekamu ienākumu Latvijā, ja tai ir piemērots iedzīvotāju ienākuma nodoklis vai analogisks nodoklis AK. Tomēr jāatzīmē, ka Latvijas rezidentiem, kas strādā un dzīvo AK pēc *Brexit*, ir pienākums iesniegt gada ienākumu deklarāciju un deklarēt saņemtos neapliekamos algotā darba ienākumus.